

Spomienka v cintoríne

Viac sa dočítate v júlovom čísle

Zasadnutie prezídia ÚZ ŽNO v Komárne

Zasadnutie prezídia Ústredného zväzu židovských náboženských obcí v Slovenskej republike sa po prvýkrát konalo v Komárne. Vedenie, ktoré bolo opätovne zvolené koncom apríla, zvolalo svoje zasadnutie na stredu 3. júna do sály Zoltána Wallensteina v budove Útulku (Menház). Vedúci náboženských obcí z celého Slovenska prichádzali už od rána – z Bratislavy, Košíc, Prešova, Žiliny, Banskej Bystrice, Dunajskej Stredy, Nitra, Rimavskej Soboty, Galanty, Nových Zámkov a, samozrejme, z Komárna. Prítomný bol aj čestný predseda zväzu, prof. Pavol Traubner, predseda Igor Rintel, podpredseda Peter Salner a tajomník Martin Kornfeld. Rokovanie sa týkalo aj stratégie organizácie do roku 2020. Živá diskusia vznikla v otázke hier Maccabi, náboženského života, konverzií k judaizmu a súčasťou programu bola aj otázka bezpečnosti komunity. Po obede previedol Anton Pasternák a Tamás Paszternák hostí po budove Útulku (Menház). Počas prípravy podujatia nám pomohla Judita Haasová, Zoltán Kollár a Zuzana Kertészová Paszternáková. Zákusok „flódni“, zhotovený pracovníkmi cukrárne Praline, zožal na podujatí obrovský úspech. ■

PT

**Naším milým čitateľom
prajeme príjemný letný
odpočinok!**

Predbežné oznámenie – Vysoké sviatky

Židovský Nový rok Roš Hašana sa tento rok začína v **nedelu večer 13. septembra**, sviatok bude v pondelok a utorok. Deň zmierenia sa začína v **utorok 22. septembra** a sviatok je v stredu. Touto cestou Vás žiadame, aby ste si naplánovali dovolenku tak, aby ste sa mohli zúčastniť na sviatočných bohoslužbách. Každého potrebujeme, každého srdečne očakávame! ■

Úspešné projekty

Po prvýkrát sme získali finančný príspevok Ministerstva ľudských zdrojov v Budapešti v rámci Program podpory náboženských obcí, ktorý nám umožňuje pokračovať v rekonštrukcii budovy Útulku (Menház). Úspešný bol aj náš projekt uchádzajúci sa o grant z Národného kultúrneho fondu, vďaka ktorému môžeme financovať ďalší ročník Akadémie Ármína Schnitzera. ■

Letná dovolenka

Sekretariát ŽNO v Komárne bude v Sdňoch **od 15. júla do 15. augusta** zatvorený z dôvodu letnej dovolenky. Našu náboženskú obec môžete v tejto dobe kontaktovať na adrese kile@menhaz.sk. ■

Sviatky v priebehu leta

Tammuz (17.) – pôst, **pondelok 6. júla 2015**, TišaBeAv – pamätný deň zbúrania I. a II. chrámu (25 hodinový pôst) – od sobotu večera **25. júla 2015** do nedele večera 26. júla. ■

Návšteva v Komárne – Materská škola Benjámín

Pracovníci Materskej školy Benjámín pri Židovskej náboženskej obci v Budapešti každoročne usporadúvajú koncoročný výlet. Skupinka učiteliek a pestúnok pod vedením riaditeľky Rádainé Somosi Éva a ekonóky dr. Bíró Péterné navštívila v tomto roku mestá Komárno a Štúrovo. Okrem návštevy našej náboženskej obce bola dôvodom návštevy aj skutočnosť, že vnúčik jednej z nich žije v našom meste. Sme radi, že toto dieťa je čoraz častejším návštevníkom našich podujatí. Pracovníkov materskej školy privítali v budove Útľuku (Menház) Antal Pasternák a Zuzana Kertészová Paszternáková. Po príjemne strávenom dopoludní sa skupinka vybrala do Štúrova. ■

Možnosť kandidatúry na ceny Kehila a Kehila Haver

Naša ŽNO aj v tomto roku odovzdá ceny Kehila – za spoločenstvo a Kehila Haver. Cenu Kehila môže obdržať taká židovská osoba, ktorá pracovala v prospech Židov v regióne. Cenu Kehila Haver môže obdržať nežidovská osoba, ktorá sa pričínila o zachovanie a spoznanie našich tradícií a o spoznanie histórie holokaustu. V tomto roku má každý náš čitateľ možnosť navrhnúť osoby na tieto ceny. Vaše návrhy očakávame do 31. júla 2015 na adrese kile@menhaz.sk alebo listom na adresu ŽNO (iný spôsob nie je). O udelení cien rozhodne komisia, ktorú navrhne vedenie ŽNO. ■

Žiadame Vašu podporu

Vážení čitatelia!

Prosíme Vás, aby ste podľa Vašich možností podporovali programy ŽNO v Komárne, ako aj vydávanie Spravodaja, údržbu budov a obnovu cintorína.

Od 1. januára 2008 môžete zasielať peniaze na nasledujúce účty (je možnosť platiť osobne na sekretariáte, ako aj poukázanie peňazí šekom):

Poukázanie peňazí z územia SR:

26384962/0900- Slovenská sporiteľňa alebo
10103804/5200- OTP Slovakia

Poukázanie peňazí zo zahraničia:

Adresa: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovenská republika

IBAN: SK0609000000000026384962 SWIFT: GIBASKBX
Adresa banky: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

alebo

IBAN: SK5252000000000010103804 SWIFT: OTPVSKBX
Adresa banky: OTP Slovakia, Záhradnícka 10, 94501 Komárno

Ďakujeme!

Krátke správy

☆ Spravodajcu, Komárňanskú židovskú náboženskú obec a klub Šalom podporili: Peter Boček (Košice), rodina Braunfeld (Nové Zámky) a darcovia, ktorí si priali zostať v anonymite. Ďakujeme!

☆ Péter Scheiner, náš súverec žijúci v Zürichu, rokoval v Budapešti s koordinátorom Tamásom Paszternákom o použití svojho vlni nakrúteného filmu na vzdelávacie účely.

☆ Knižnica Bélu Spitzera je bohatšia o nové publikácie. Po uplynutí letných prázdnin srdečne očakávame našich čitateľov.

☆ Z finančných prostriedkov získaných vďaka úspešnému projektu sme zakúpili 25 nových záhradných stoličiek, ktoré sme umiestnili na zrekonštruovanom dvore budovy Útľuku (Menház).

☆ Ágnes Padlovics a Milan Drozd zhotovili 3-minútový film o udalostiach uplynulého roku v ŽNO v Komárne. Premiéra filmu sa konala na konferencii v Debrecene.

Synagoga v Bardejove

Hlas modlitby sa vznášal nad Nitrou ako memento

Pred sedemdesiatimi rokmi, 8. mája 1945, sa kapituláciou Nemecka skončil najrozsiahljší ozbrojený konflikt na svete, druhá svetová vojna. Nebolo jednotlivca, rodiny, spoločenstva, ktoré by nebolo poznačené jazvou krutosti. Aj keď generáciu priamych účastníkov vojny možno pomaly spočítať na prstoch dvoch rúk, jazva je naším neblahým dedičstvom, ktorého sa nikdy nezbavíme. A tak, ako počas séderového večera spoločne prežívame útek našich pradávnych predkov z egyptského otroctva, tak, ako sa spolu s kráľovnou Ester počas Purimu radujeme z víťazstva nad krutým Hamanom, tak aj nás, povojnové generácie, navyky spája puto s našimi rodičmi, starými a prastarými rodičmi, ktorí boli priamymi účastníkmi tejto hroznej doby.

Týmito slovami otvoril spomienkové podujatie na nitrianskom židovskom cintoríne predseda ŽNO v Nitre, Peter Schwarcz. Pri pamätníku holokaustu, ktorý bol na postavený v 50. rokoch minulého storočia, sa 7. júna už tradične zišli členovia židovských náboženských obcí, ale aj obyvatelia Nitry, za-

hraniční hostia a ľudia dobrej vôle, ktorým nie je ľahostajná minulosť, ale ani naša budúcnosť. V slávnostnom programe sa slova ujali vzácní hostia, zástupca Mestského úradu v Nitre, prednosta Igor Kršiak, diplomat Veľvyslanectva Maďarska v Bratislave, Balázs Kiss, ako aj kurátor Múzea židovskej kultúry v Bratislave Marián Naster, ktorý na príklade osudu významnej nitrianskej židovskej rodiny tlačiarov Löwyovcov priblížil tragédiu Židov počas holokaustu. „Naše rodné mesto Nitra bolo pred 2. svetovou vojnou mestom, kde sa prelínali kultúry a národnosti. Bola vzorom idyllického spolužitia národností a kultúr. V symbióze tu žili nielen Slováci a Česi, ale aj Maďari, Nemci a Židia, ktorí začiatkom 40-tych rokov tvorili vyše 19 % obyvateľstva mesta, čo predstavovalo 4358 osôb. Nitra mala vtedy 22 589 obyvateľov. Stačilo však málo a idyla sa skončila, takmer zo dňa na deň sa všetko zmenilo. Protizhídovské zákony, strata občianskych práv, zberné tábory a nakoniec fyzická likvidácia takmer 85 % slovenského židovského obyvateľstva“, povedal. „Dnes

sme sa tu na židovskom cintoríne v Nitre zišli nielen preto, aby sme si pripomenuli našich 3760 židovských spoluobčanov umučených v nemeckých koncentračných táboroch. Títo naši spoluobčania tiež tvorili kultúru a históriu tohto mesta. Kladiem si otázku, aký význam by mali pre Nitru, keby sa neudiali hrôzy holokaustu? Stretli sme sa tu ale aj preto, aby už nikdy viac k niečomu podobnému nedošlo.“

V duchu židovskej tradície, ktorá neprikazuje priniesť kvety na hroby zomretých, ale položiť naň iba kamienok, zapálili účastníci tryzny aj pamätné sviece na počesť obetí holokaustu z Nitry a okolia, ale aj za všetky obeť druhej svetovej vojny. Úvodný žalm a záverečné zádušné modlitby za našich martýrov predniesol budapeštiansky kantor Gábor Szilágyi, ktorého prenádherný hlas sa vznášal nad starobylym nitrianskym cintorínom a naším mestom tak mohutne a nástojčivo, akoby sa prihovárал rovno tým, ktorí tu už nie sú, ale zároveň aj živým, aby takúto tragédiu nepripustili už nikdy viac! ■

Katarína Potoková

ATID – občianske združenie

ATID – občianske združenie, bolo založené v roku 2014, s cieľom zachovať a šíriť židovskú kultúru a tradície v Sládkovičove (Diószeg). Bohužiaľ, v našom malom mestečku už nežije ani jeden židovský obyvateľ, potomok po bývalých židovských spoluobčanoch spred 2. svetovej vojny. Židovská

náboženská obec v Sládkovičove (Diószeg) trvala len približne 80 rokov, ale za ten čas sa židovskí obyvatelia vypracovali svojou vzdelanosťou, šikovnosťou, pracovitnosťou na vážených občanov nášho malého mestečka.

Preto veľmi pekne prosím všetkých čitateľov mesačníka Spravodajca v Komárne o pomoc pri hľadaní bývalých židovských občanov zo Sládkovičova (Diószeg).

Naše podujatia: Askara - jún 2014, Výstava starých židovských fotografií - november 2014, Ekumenická bohoslužba - január 2015, Yuri DOJC - výstava Last Folio - máj 2015

Kontakt: ATID - občianske združenie, mobil: 0911 - 737 626, e - mail: atid@atid.sk, web: www.atid.sk.

Vopred veľmi pekne ďakujem každému za ochotu pomôcť! ■

Roland Lanz
predseda OZ ATID

Židovské zvyky v Galante a okolí

Vo februári 2015 bola v Galante verejná prezentácia vôbec prvej knihy o tunajšom židovskom obyvateľstve s názvom Zsidó hagyományok Galántán és környékén. Záujem bol obrovský, pretože ešte nikto nepublikoval knihu o židovskom obyvateľstve v Galante a okolí. Veľká vďaka patrí autorke Magdaléne Hrbáčsek – Noszek, že sa odhodlala napísať náročnú publikáciu. Veľa ľudí vie málo alebo nevie vôbec nič o svojich židovských spoluobčanoch, ktorí svojou vzdelanosťou, šikovnosťou a pracovitnosťou pomáhali budovať a zveľaďovať ich mestá a obce. Autorka sa v knihe venuje histórii, vzdelávaniu, kultúre a náboženstvu židovskej komunity v Galante. V druhej časti diela sa venuje miestnej identite a porovnáva ich so židovskou komunitou v Dunajskej Strede. Galanta bola koncom 19. a začiatkom 20. storočia sídlom židovskej kultúry a vzdelanosti v širokom okolí. Nachádzala sa tu slávna ješiva a tlačiareň. Autorka vo svojej knihe venuje pozornosť najmä židovskej identite a zachovávaní židovských tradícií.

V knihe veľmi pekne opisuje aj pôsobenie židovského obyvateľstva v Sládkovičove, najmä náš svetoznámy cukrovar a významné rodiny. Publikácia zatiaľ vyšla len v maďarskom jazyku, ale chystá sa preklad aj do slovenského jazyka, niekedy v septembri. Je to veľmi zaujímavé a poučné čítanie pre každého. Jej kniha položila základný kameň na napísanie podrobných dejín židovského obyvateľstva v Galante, Sládkovičove, Jelke.... atď. ■

Roland Lanz

Európska únia židovskej mládeže

Európska únia židovskej mládeže (EUJS) bola založená v roku 1972 vo Francúzku ako reakcia na stúpajúcu potrebu kooperácie medzi národnými úniami židovskej mládeže v Európe. V roku 1982 sa organizačná štruktúra presunula do Bruselu, a to preto, aby v epicentre politického diania Európy mohla reprezentovať záujmy židovskej mládeže. V súčasnosti je EUJS (European Union of Jewish Students) materskou organizáciou 35 národných mládežníckych židovských organizácií.

Medzi mnohými pamätnými momentmi, v ktorých EUJS zohrala významnú rolu, je nutné pripomenúť stretnutie s predstaviteľmi maďarskej židovskej mládeže ešte v roku 1982, ktoré bolo počiatkom vzniku partnerstva medzi úniami krajín z východného a západného bloku, ako aj dočasné presunutie organizačnej štruktúry organizácie do Budapešti po páde komunizmu ako prejav solidarity voči židovským komunitám vo východnej Európe. Ďalej neutíchajúca iniciatíva počas aféry Waldheim, protest pred ambasádou Rakúskej republiky po vzniku vládnej koalície ultra-pravicovej strany FPÖ na čele s Jorgom Haiderom, ktorý verejne glorifikoval politiku z obdobia nacionálneho socializmu, alebo širokej verejnosti známy protest pred obydľím vojnového zločinca Lászlóa Csátáryho v Budapešti a mnoho ďalších. EUJS poskytuje možnosť ďalšieho vzdelávania a zjednocuje židovskú mládež prostredníctvom veľkého počtu akcií po celej Európe. Snáď tou najdôležitejšou je každoročná letná univerzita (Summer U), ktorú každý rok hostí iná krajina. Pri tejto príležitosti sa na jednom mieste stretne v priemere 400 mladých a je príležitosťou spoznať rovesníkov z rôznych kútov sveta. A tak to-

mu bude aj tento rok, keď sa Summer U bude konať posledný augustový týždeň v Portugalsku.

Akú rolu však zohráva EUJS a jednotlivé národné únie v svetle dnešného diania? Netreba snáď pripomínať, že mládež je kľúčová pre zachovanie identity každej komunity, obzvlášť komunit žijúcich v diaspórah. Naša generácia vyrastala v presvedčení, že hrôzy, ktoré postihli našich predkov v Európe, sa už nebudú opakovať. Síce s vedomím, že antisemitizmus nanešťastie v Európe nikdy úplne nevymizne, avšak náš pohľad na minulosť bol skôr silnou pripomienkou než osobnou traumou. Dnes to už ale tak nie je.

Napriek hlasu, ktorý sa ozýval celým kontinentom: Už nikdy viac!! Žijeme zase v dobe, keď skrytý antisemitizmus eskaloval do násilnosti, útokov na synagógy a židovské obchody či prírbytky a nakoniec aj k teroristickým útokom, ktoré skončili smrťou nevinných.

Potreba mobilizovanej mládeže je teraz väčšia než kedykoľvek za posledné desaťročia. Účel mládežníckych únií v jednotlivých štátoch a EUJS ako zastrešujúcej organizácie má hneď niekoľko poslání. Sme posledná generácia, ktorá má tú česť stretnúť sa tvárou v tvár s tými, ktorí prežili hrôzy

holokaustu a pokúsiť sa zachovať čo najvernejšie ich odkaz pre nasledujúce generácie, ktoré už tú šancu mať nebudú a práve v časoch, ako sú tie dnešné, hovoriť silným hlasom k jednotlivcom a úniám ktoré sa ocitli v ťažkej situácii. A to: Nie ste sami!!

Ako viceprezidentka Rakúskej únie židovskej mládeže mám pravidelne šancu stretnúť sa s mnohými predstaviteľmi židovskej mládeže po celej Európe. Čas, ktorý trávim mimo prednáškových miestností na univerzitách alebo komunitných centrách a naše povinnosti ako zástupcov židovskej mládeže nie sú aktivity, ktoré robíme preto, aby sme si zlepšili naše šance na pracovnom trhu, ale poslaním a prejavom viery, že židovská komunita má budúcnosť na európskom kontinente, a to nie je len pre naše blaho, ale pre blaho celej európskej populácie. Židovská populácia je súčasťou európskej histórie a bez nej už Európa nebude kontinentom, ako ho poznáme. Keď vidím odvahu mnohých svojich kolegov vo Francúzku, Belgicku a v ďalších krajinách vystúpiť z davu a prehovoriť v mene solidarity a ľudskosti, zostavám stále vo viere, že židovská komunita bude aj naďalej súčasťou rôznorodej a multikultúrnej Európy.

Pre ďalšie informácie o EUJS a letnej univerzite: <http://www.eujs.org/events/upcoming-event/summer-university>. ■

Barbora Majling

Reportáž Barbora Majling

Prosila by som pár viet o vás

V Rakúsku žijem už niekoľko rokov a som aktívnou členkou miestnej židovskej komunity. Do Viedne som sa presťahovala jednoducho z dôvodu, že som chcela pre seba lepšie životné zázemie, a to aj po židovskej stránke. Viedeň je pre mňa domovom v širšom slova zmysle. Právě židovská komunita vo Viedni mi pomohla spoznať moje korene a definovať moju židovskú identitu a čo pre mňa znamená.

Ako ste sa dostali do Rakúska, aké vzťahy máte k židovskej komunite?

Naša mládežnícka únia je jednou z najstarších únií v Európe a má za úlohu reprezentovať a hájiť záujmy židovskej mládeže v Rakúsku. Donedávna to predstavovalo hlavne kul-

túrne a spoločenské akcie, ale vzhľadom na zhoršujúcu sa situáciu v Európe, sme si uvedomili potrebu širšej komunikácie a kooperácie s nežidovskou verejnosťou a širokého spektra politických aktivít, za ktoré som zodpovedná práve ja. Pretože problémy, ktorým čelíme, naša komunita nespôsobilá, ale je našou povinnosťou ich riešiť, a to hlavne skrz množstvo vzdelávacích a informačných podujatí, lobovať u nežidovských aktérov, ale aj venovať pozornosť individuálnym problémom našich členov.

Ako vidíte budúcnosť židovskej komunity na Slovensku a v strednej Európe? Aké sú Vaše vízie ohľadne menších miest, ako je napríklad Komárno?

Asi nepoviem nič nové, ale situácia je viac než zlá. Miera antisemitizmu dosahuje stupňa, keď je už súčasťou miestnej kultúry a úplne zľudov. Treba ale povedať, že súčasná svetová židovská populácia disponuje asi najväčšou politickou a ekonomickou silou v našej celej

histórii. Napriek ťažkej situácii, židovská populácia nie je v pasívnej pozícii. Existuje silný vzdor voči všetkým prejavom antisemitizmu a antisionizmu. Napriek tomu však budúcnosť malých komunit je ohrozená, a to nie ani pre mieru antisemitizmu, ale hlavne pre nedostatok aktívnej a koordinovanej mládeže. Ak mám vysloviť svoj názor, malé komunity by mali prijať ako svoju hlavnú prioritu integrovanie mládeže. Prilákať najmladšiu generáciu hlavne našou kultúrnou, históriou a ponechať náboženskú otázku na dobrovoľnej báze. Mať otvorenú myseľ, byť ochotný robiť kompromisy medzi tradíciami a duchom modernej doby a poskytnúť pomocnú ruku pri znovuoobjavení každej individuálnej židovskej identity, bez ohľadu či jednotlivec pochádza z nábožensky založenej alebo sekulárne rodiny, či má čisto židovský alebo zmiešaný pôvod. ■

PT

Zabudnutý príbeh petržalského nacistického tábora predstavuje Židovské komunitné múzeum

Vneľudských podmienkach v ňom živorili stovky nevinných ľudí a napokon pod rukami nacistov zahynuli. A predsa sa v histórii neradí hneď vedľa koncentračných táborov ako Auschwitz, Buchenwald či Mauthausen. Židovské komunitné múzeum v Bratislave odhaľuje „biele“ miesto v bratislavskej a slovenskej histórii. Od 29. mája 2015 predstaví výstavu Engerau – Zabudnutý príbeh Petržalky a vráti tak do dejepisu osudy okolo 1700 židovských väzňov petržalského koncentračného tábora z konca druhej svetovej vojny.

„Petržalka je dnes rušné centrum bratislavského života – miesto veľkých nákupných centier, výstavného a kongresového areálu, frekventovaných mostov a diaľnic, ako aj nespočetných bytových domov. Práve tu boli kedysi miesta nacistického tábora Engerau. Síce je dnes vzdialený v čase, ale fyzicky je blízko k nám, dnešným obyvateľom Bratislavy. Avšak príbeh tohto tábora upadol do zabudnutia,“ hovorí riaditeľ Židovského komunitného múzea Maroš Borský. „Bol to totiž príbeh maďarsko-židovských väzňov a ich rakúskych trýzniteľov v dobe, keď Petržalka nebola slovenská, ale nemecká. Ako keby tých šesť rokov nacistickej okupácie bolo časoprázdnom v histórii tejto časti Bratislavy. Veríme, že príbeh nacistického tábora Engerau nesmie byť zabudnutý, ale ho treba odovzdať dnešnej generácii,“ vysvetlil.

V decembri 1944 Nemci do Petržalky, vtedy zvanej Engerau, deportovali okolo 1700 mužov z maďarského územia, ktorí podľa rasových zákonov nacistického Nemecka napĺňali definíciu židov. Pôvodne to mal byť pracovný tábor, v ktorom mali židovskí väzni stavať obranný val proti príchodu Červenej armády. Každodenný teror a vraždenie väzňov príslušníkmi jednotiek SA a nacistickými dozorcami však z neho spravili koncentračný tábor. Najmasovejšia likvidácia väzňov sa uskutočnila len takmer mesiac pred koncom druhej svetovej vojny, už s postupujúcim príchodom Červenej armády. Na Veľký piatok 30. marca 1945 dozorcovia masovo vyvraždili väčšinu tábora, a ostatných vyhnali na pochod smrti.

Na výstave Engerau – Zabudnutý príbeh Petržalky si bude verejnosť môcť prvýkrát prezrieť osobné dokumenty táborových väzňov, ktoré nosili pri sebe a boli pre nich to najcennejšie, čo si mohli ponechať a sprostredkovávali pre nich spomienku na predvojnový život: fotografia dcérok

Zoltána Szegedina s rukou napísaným textom: Katóka vo veku troch rokov, Terike vo veku jedného roka, dva poštové lístky písané detskou rukou otcovi Mártonovi Herczfeldovi, korešpondenčný lístok patriaci Istvánovi Horváthovi, kam si hladujúci v tábore zapisoval jedlá, po ktorých túžil: marhuľový lekvár, makové rezance s cukrom..., pohľadnice od blízkych, osobné doklady, pracovné či žoldové knižky, výučný list, vkladná knižka aj ochranné listy Švajčiarskej konfederácie a Svätej stolice patriace väzňom. Dokumenty zachránil petržalský hrobár Leopold Prepelica a prešli cez mnoho rúk vrátane zbierky Eugena Bárkányu, ktorá bola kedysi uložená v dnes zbúranej neologickéj Synagóge na Rybnom námestí.

„Tieto dokumenty sú výnimočným a jediným zdrojom informácií o jednotlivých väzňoch. Vďaka nim sa z bezmennej masy obetí stávajú konkrétni ľudia s ich vzťahmi, pocitmi, osudmi a životnými skúsenosťami. Aspoň čiastočne nám pomáhajú vrátiť identitu a ľudskú podobu pre nás doteraz anonymným väzňom z nacistického tábora Engerau,“ hovorí etnologička Monika Vrzgulová, ktorá k výstave realizovala vedecký výskum.

Jednou z výziev projektu bolo identifikovať miesta engerauského tábora na dnešnej mape Petržalky. Najväčším problémom bolo, že sa nezachovala mapa Petržalky z obdobia počas nacistickej okupácie. Navyše, väčšina ulíc bola vtedy, aj po roku 1945, premenovaná. V spolupráci so Slovenským národným archívom sa napokon podarilo lokalizovať, kde sídlilo šesť podtáborov, ošetrovňa aj veliteľstvo tábora. Väzni boli ubytovaní priamo v susedstve civilných obyvateľov vtedajšej Petržalky. Napríklad podtábor Fürst sa nachádzal v dnešnom areáli Incheby, podtábor Schinawek, kde bolo toľko väzňov, že spali aj v seide, v stajni, na betónovej dlažbe len

vo vlastnom odeve, sídlil na dnešnom parkovisku Incheby, podtábor Leberfinger zas na Tyršovom nábreží.

Dnešné miesta nacistického tábora sprítomňujú na výstave fotografie Ilah van Oijen, renomovanej bratislavskej fotografky narodennej v Holandsku, ktorá sa špecializuje na fotografiu verejných priestorov. Do projektu tak priniesla nový rozmer a vytvorila spojenie medzi „vtedy“ a „dnes“, medzi minulosťou a prítomnosťou Petržalky.

K výstave vychádza rozsiahly výstavný katalóg s vedeckými štúdiami aj fotografiami vystavených predmetov aj s ich príbehmi.

Výstavný projekt je príspevkom Židovského komunitného múzea k 70. výročiu skončenia druhej svetovej vojny a vznikol spoluprácou ŽKM s Monikou Vrzgulovou (Dokumentáčne stredisko holokaustu / Ústav etnológie SAV), s Radoslavom Ragačom (Slovenský národný archív), s Ivanom Kamencom, Tomášom Langom a Petrom Salnerom. Rakúskym výskumným partnerom je Claudia Kuretsidis-Haider (Ústredné rakúske výskumné centrum povojnovej justície), ktorá roky skúma engerauské procesy a koordinuje každoročné spomienkové slávnosti na cintoríne v Petržalke.

Partnerom Židovského komunitného múzea je od jeho vzniku v roku 2012 Bratislavský samosprávny kraj.

Výstavu si môžu návštevníci pozrieť v Židovskom komunitnom múzeu od 29. mája do 11. októbra 2015, okrem židovských sviatkov, každý piatok od 10 h. do 16 h. a v nedeľu od 10 h. do 16 h.

Viac informácií nájdete na stránke výstavy www.enger.au.info a stránke ŽKM www.synagogue.sk a Facebookovej stránke www.facebook.com/zidovske.komunitne.muzeum.bratislava. ■

Sedem desaťročí po oslobodení – príhovor Antona Pasternáka na tryzne

Človek sa túži vrátiť na miesta, kde prežil šťastné detstvo. Prišla som s dvoma dcérami, so sesternicami a s ich deťmi. Pri príležitosti sedemdesiateho výročia chceli spoznať miesto, odkiaľ pochádzajú, kde a ako žili ich predkovia. Zostala som jediná z rodiny, ktorá im o tom môžem porozprávať.” – hovorí vo filme natočenom na vlnajšom svetovom stretnutí teta Terka Vajnorská. Žije už celé desaťročia v Jeruzaleme a vo veku 88 rokov je jednou z posledných Komárňanov, ktorí prežili a ktorí nám o tom môžu porozprávať.

Srdečne vítam každého, kto prišiel medzi nás, aby si spolu s nami pripomenul udalosti spred 71 rokov.

Pri príležitosti vlnajšieho okrúhleho výročia sa okrem významného podujatia našej náboženskej obce konali rôzne pietne akty, spomínali múžeá na oboch brehoch Dunaja, zmiešaný spevácky zbor Concordia i archívy.

Židovská náboženská obec v Komárne podporila všetky iniciatívy, ktoré pomáhali spracovať miestne udalosti, umožnili spustiť dlho oddalovaný proces postaviť sa zoči-voči historickým faktom.

A dnes môžem smelo vyhlásiť, že úspešne. Nadšení organizátori, našťastie, nevymizli ani po uplynutí jubilejného roku. Patria medzi nich tí, ktorí na Fakulte reformovanej teológie Univerzity Jánoša Selyeho uskutočnili konferenciu o židovsko-kresťanských vzťahoch.

V máji tohto roku sme si pripomínali 70. výročie oslobodenia. Druhá svetová vojna skončila pred siedmimi desaťročiami. Udalosti roku 1945 roku poskytli hrstke tých, ktorí prežili, nádej k novému začiatku a komárňanskej židovskej náboženskej obci k oživeniu tisícročných tradícií.

Už niekoľko týždňov po návrate domov žila komárňanská komunita v rámci svojich možností aktívnym náboženským životom. Malé spoločenstvo vítal vracajúcich sa súvercov, za pomoci medzinárodných organizácií im poskytovali teplú stravu. Mnohí z nich sa nemali ku komu, kam a hlavne prečo vrátiť domov.

Táto téma dodnes nie je spracovaná. Významným krokom v tomto procese je vlni započatý výskum zamest-

nancov komárňanskeho archívu v oblasti arizácie židovského majetku, zameraný na ďalší osud bytov, obchodov a hnutelností. Obyvatelia mesta práve vďaka tomuto výskumu dostanú odpoveď na otázku, čo bolo hybnou silou tých, ktorí pred sedemdesiatjedem rokmi procesu holokaustu pomáhali, alebo sa mu len nečinne prizerali.

Osud tých, ktorí prežili, absencia židovského obyvateľstva. Čo to znamenalo vtedy? A čo to znamená dnes? Práve toto je hlavná myšlienka tohto pamätného dňa. Historik Attila Simon pred niekoľkými týždňami uverejnil v našom Spravodaji článok o tom, že tí, ktorí holokaustu prežili, už obyvateľom regiónu viac nedôverovali.

Následkom straty dôvery bola emigrácia – tí, ktorí podstúpili aliju, posilnili štát Izrael, iní našli svoj nový domov roztrúsení po celom svete. Mnohí odišli a už sa nikdy nevrátili, iní sa k nám pravidelne vracajú. Pred niekoľkými dňami nás navštívil niekto z Izraela, kto sa pred 69 rokmi narodil v Komárne a v útľom veku sa s rodičmi vysťahovali do Izraela. Rodičia dnes už nežijú a do rodného mesta zavítal po dlhých rokoch prvýkrát.

Návrat ku koreňom, do Komárna – či už na kratší alebo dlhší čas -, každý očakáva. Návštevníci s radosťou vítajú, že komunita stále žije. Aj po uplynutí siedmich desaťročí od oslobodenia pokračujú v tradíciách tí, ktorí prežili, ich deti a vnuci, ako aj tí, ktorí sa do nášho mesta prisťahovali. Na jar roku 1945 na to asi nikto ani nepomyslel. Nikto neveril, že v poslednej zachovanej synagóge budú znieť modlitby, že sa budú premietat filmy a prezentovať nové knihy. A určite nepredpokladali, že v roku 2015 sa v komárňanskej komunite bude vyučovať hebrejčina v dvoch skupinách.

Mnohí z našich súvercov, ktorí v Komárne zostali, nastúpili po roku 1945 cestu asimilácie. Po dlhé roky sa našej komunity stránili, ba niektorí tak ko-

najú dodnes. Posledných dvadsaťpäť rokov je však už, našťastie, o budovaní. Tak vo fyzickom, ako i duševnom zmysle. V duchu tohto progresívneho procesu zasadal pred niekoľkými dňami práve v našom meste Ústredný zväz židovských náboženských obcí v Slovenskej republike.

Snažíme sa budovať židovskú komunitu bez hraníc na hranici dvoch štátov, v malom meste – je to neľahká úloha.

Vyučovať Židov a nežidov v našom novom múzeu a online na internete, každému ukázať našu zrenovovanú synagógu, prekrásnu záhradu, náš cintorín. Bojovať proti vzplanutiam antisemitizmu, ba dokonca popieraníu holokaustu. Proti narastajúcemu počtu takýchto prejavov môžeme urobiť len dve veci: ozveme sa vždy, pri každej príležitosti a našťastie sa k nám pripája čoraz viac našich nežidovských priateľov. Nedopustíme, aby lahostajná väčšina nechala opäť zapadnúť prachom zabudnutia skutočnosť, čo pre naše mesto židovská komunita znamená. Nadšených dobrovoľníkov nenachádzame len v našom meste, ale aj v okolí. Árpád Bagin z Hurbanova nám pred niekoľkými dňami napísal: „Neoddeliteľnou súčasťou histórie Hurbanova je aj židovská komunita. Nikdy na to nezabudneme.”

Veríme, že tých, ktorí v našom okolí spochybňujú udalosti spred 71 rokov – a medzi ktorými sú neraz aj významné osobnosti spoločenského, kultúrneho života či pedagógovia – bude čoraz menej. Dosiahnuť to môžeme len vzdelávaním a rozširovaním vedomostí a obzoru.

V tomto roku sme už po druhýkrát vypísali našu historickú súťaž, do ktorej sa zapojilo mnoho študentov, vysokoškolákov i dospelého obyvateľstva, ktorí popísali svoje zážitky a výsledky svojho výskumu.

V Komárne máme už takmer všetko, chýbajú nám však ľudia. Prídte medzi nás aj inokedy, nielen na Deň martýrov! Oslávte s nami naše sviatky, vypočujte si naše koncerty, zúčastnite sa na vzdelávacích programoch, prednáškach i modlitbách v synagóge. Len tak sa nám podarí zachovať židovskú obec v Komárne. Pridajte sa k nám na cestu, po ktorej sme vykročili. ■